

Анотація

Г.А.Дармороз

Воспитание и развитие личности при использовании лингвострановедческих знаний

Статья посвящена вопросу использования лингвострановедческих знаний в процессе изучения иностранного языка (на примере изучения немецкого). Проанализированы педагогические и лингвистические понятия „страноведческие фоновые знания“, обоснована значимость изучения лингвострановедения как составляющей профессиональной компетенции будущего специалиста.

Ключевые слова: лингвокраеведческая компетенция, краеведческие фоновые знания, изучение немецкого языка, поликультурное пространство, воспитание и развитие личности.

Summary

G.A.Darmoroz

Personality Upbringing and Personality's Development with the Help of Linguistic and Cultural Knowledges

The article concerns the question of using linguistic and cultural knowledge in the process of learning foreign language (by the sample of learning German). It analyses pedagogical and linguistic notions „country study background knowledge“; significance of the linguistic and cultural knowledge as an ingredient of prospective specialists' professional competence.

Key words: linguistic and cultural competence, cultural background knowledge, learning German, multi-cultural space, educational and development of a personality.

Дата надходження статті: „12“ вересня 2012 р.

УДК 378

О.І.ДЕНИЩИК,

кандидат педагогічних наук

(м.Хмельницький)

Теоретичні та практичні аспекти виховання студентської молоді в дусі толерантності

Обґрунтовано актуальність проблеми виховання толерантності у сучасний період; проаналізовано стан розробленості проблеми; розкрито сутність і структуру поняття „толерантність“; висвітлено наукові підходи, з'ясовано особливості та зміст формування толерантності.

Ключові слова: честь, гідність людини, толерантність, терпимість, виховання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Конституцією України (ст. 3) проголошується, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [1, с.4]. Питання утвердження та забезпечення прав і свобод, які гарантуються державою, тісно пов'язані з проблемою толерантності.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз наукових праць свідчить, що сучасний стан розбудови демократичної та правової української держави, соціальні та економічні перетворення, інтеграція України в європейське та світове співтовариство, складні глобалізаційні процеси породжують нові виклики, сприяють виникненню суттєвих протиріч колізій та джерел нетерпимості.

Наукові пошуки О.Асмолова, М.Бабія, Г.Бардієра, С.Бондиревої, В.Гараджі, Б.Гершунського, О.Клепцової, Д.Колесова, В.Лекторського, В.Лісового, Дж.Локка, І.Набока, М.Періха, К.Роджерса, Л.Филипович та інших дають підставу стверджувати, що проблема толерантності була, є і буде основною, визначальною для української держави на всіх етапах її розвитку, так як вона тісно пов'язана з питаннями міжособистісного спілкування і соціальної комунікації, свідомості та поведінки людини в соціумі. Більш того, у ХХ ст. та на початку ХХІ ст. проблему толерантності надзвичайно актуалізувало різке зростання проявів агресивності та ворожнечі, ескалація конфліктів на міжконфесійному та міжетнічному ґрунті, великомасштабні міграційні процеси, поява нової загрози – світового тероризму [2, с.270].

У Великій Британії, Франції та інших країнах Європи і світу в останні два роки почастишали факти ксенофобії, агресивного націоналізму, расизму, антисемітизму, дискримінації щодо біженців, робітників – мігрантів, емігрантів, що викликало розбрат, масові заворушення, погроми, підпали, акти насильства.

Ось чому проблема толерантності знаходиться в центрі уваги ООН, Ради Європи, ОБСЄ, а на 28 сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО в 1995 році прийнята „Декларація принципів толерантності“.

Формулювання цілей статті... Обґрунтування важливості формування толерантності в сучасний період.

Аналіз досліджень і публікацій та виклад основного матеріалу... Як зазначають І.Набок, О.Клепцова, С.Крук, зміст терміна „толерантність” дотепер чітко не визначений, має досить широкий діапазон інтерпретацій, оскільки через свою різнобічність є об'єктом вивчення майже всіх гуманітарних та соціальних наук [2, с.271; 3, с.6; 6, с.13].

До цього часу відсутній повний переклад латинського поняття „tolerantia”. Найбільш поширеними визначеннями є терпіння, терплячість, віротерпимість, поблажливість, політкоректність, вибачливість, доброзичливість, милосивість, здатність приймати інші думки (О.Клепцова, М.Бабій, В.Савельєв, С.Бондирева, Д.Колесов, В.Лісовий, В.Гараджа).

С.Бондирева та Д.Колесов аналізують поняття „толерантність” та „інтолерантність”, які є, як вони вважають, особливим видом стосунків і відіграють роль базисних. Толерантність породжує почуття довіри, прагнення до компромісу і співробітництва, а також радість, товарицькість, приязнь. Відповідно інтолерантність породжує негативізм, недоброзичливість, а також негативні емоції: гнів, злість, лють [4, с.5].

На думку М.Бабія, „... у своєму сутнісному вираженні толерантність – це визнання за людиною, політичними, релігійними, культурними утвореннями, етнічними спільнотами права на власне розуміння істини, на власну правду, життєву позицію, політичні світоглядні цінності й самобутність. Толерантність – це визнання багатоманіття в усіх сферах його вияву, а плюралізму як цінності” [7, с. 5].

У „Декларації принципів толерантності” поняття толерантності визнано як повагу, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Це єдність у різноманітті [5, с.87].

Толерантність є необхідною умовою людського співжиття. Вона уможливує співіснування не лише протилежних психологічних типів людей, а й різних культур, націй, держав, іноді навіть ворожих одні одним. На основі толерантності вибудовується соціальна взаємодія.

Проте толерантність передбачає й інший бік прояву людської взаємодії. Вона спонукає не тільки до примирення, а й до відмежування – дистанціювання (наприклад, злочинців дистанціюють від суспільства, відправляючи їх після рішення суду в місця позбавлення волі).

Однак історія засвідчила, що існують і інтолерантні форми дистанціювання. Так, цивілізованими є суд, а нецивілізованими – здобутки тоталітарних режимів: гетто, концентраційні табори тощо. Водночас толерантність сприяє примиренню (Іспанія), досягненню компромісу, покаянню одних народів перед іншими (німці після Другої світової війни), компенсації завданої моральної та матеріальної шкоди (виплати ФРН оstarбайтерам з України, які працювали у фашистській неволі, 600 дойчмарок).

В.Гараджа вважає, що питання толерантності виходить за межі проблеми формування свідомості особистості. Це, перш за все, проблема формування толерантного суспільства, яке створює ефективні засоби протидії релігійній ворожнечі, забезпечує умови гармонійного співіснування різних культур, релігійних традицій, політичний і світоглядний плюралізм [8, с.11].

У статті 1 „Декларації принципів толерантності” підкреслюється, що формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування, свобода думки, совісті і переконань. Підкреслюється, що толерантність – це передусім, активна позиція кожної особистості, її повинні виявляти також групи людей та держави. Наголошується, що у школах, університетах та осередках неформальної освіти необхідно формувати атмосферу толерантності, стосунки відкритості та доброзичливості, уважність та чуйність, почуття солідарності, турботливості та товарицькості.

І.Набок відмічає, що у Декларації відбулася зміна акцентів з освіти на виховання, тобто мова йде про подолання одностороннього когнітивного розуміння змісту освіти і недооцінку ціннісно-мотиваційного її компонента [2, с.277].

Побудова навчально-виховного процесу на основі педагогічної спадщини В.Сухомлинського, „педагогіки співробітництва”, „педагогіки успіху”, „педагогіки діалогу” (Ш.Амонашвілі, І.Волков, Є.Льїн, С.Лисенкова), „психології і педагогіки ненасилля” (В.Маралов та В.Сітаров) створює умови для виховання студентської молоді в дусі толерантності.

Водночас заслуговують на увагу пропозиції С.Бондиревої, Д.Колесова та О.Клепцовой щодо наукової розробки основ педагогіки толерантності. Її мета – виховання студентської молоді на ненасильницькій основі в дусі толерантності, миролюбства, співробітництва поваги прав і свобод інших людей, бережного ставлення до всього живого, розв'язання конфліктів без використання будь-яких форм насильства [6, с.118].

Виконання невідкладного завдання щодо виховання студентської молоді в дусі толерантності можливе лише за умови гуманізації освітнього простору через запровадження ідей толерантності,

пошуку, розробки та введення в дію нових методів організації навчально-виховного процесу, побудованих на толерантній основі, активізації ефективних, перевічених практикою форм і методів цієї роботи.

Досвід виховної роботи у Хмельницькому університеті управління та права свідчить, що надання безкоштовної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення в умовах „Юридичної клініки” та у процесі виїздів у населені пункти області дозволяє сформувати поряд з професійними навичками такі моральні якості, як гуманізм, терпимість, доброзичливість, порядність, здатність до співпереживання та співчуття. Усього за 13 років існування „Юридичної клініки” таку допомогу надано більш ніж восьми тисячам подолян.

Практична підготовка в умовах клініки сприяє перетворенню особистості студента на активного суб'єкта, переводить моральні цінності та переконання в конкретні дії та добродійні вчинки, а участь у діяльності, спрямованій на надання допомоги найбільш вразливим групам (пенсіонерам, інвалідам, малозабезпеченим громадянам) є одним із проявів альтруїзму – благодіяння.

Постійний пошук активних методів виховання студентської молоді дає можливість зробити висновок, що у сучасних умовах найбільш ефективними є культурно-освітні програми та колективні творчі справи [8, с.22].

Так, у культурно-освітню програму, спрямовану на виховання юнаків та дівчат, крім участі студентів у роботі „Юридичної клініки”, включено також в систему заходів щодо правової просвіти населення, які проводять студенти у складі лекційних груп, що формуються студентською радою університету, у процесі проходження усіх видів практики, правничих загонах, які створюються для надання безкоштовної допомоги старшокласникам із малозабезпечених або неблагополучних сімей.

У процесі здійснення програми застосовано комплекс нових методів, прийомів, демократичних форм спілкування: брейн-ринги, диспути, круглі столи, публічні дискусії та теледебати на обласному телебаченні, зокрема просвітницький проект ток-шоу „Аргумент”, вікторини з правознавства та державного управління за участю студентів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Активне обговорення актуальних соціальних та етичних проблем („Нетерпимість і релігія”, „Що найбільш цінне у сучасному світі?”, „Конфлікт поколінь і чи можливе його розв'язання” та інших) дало можливість усім учасникам дебатів виявити здатність працювати у складі команди та вирішувати складні ситуації морального спрямування, відстоювати власну думку, будувати стосунки на засадах гуманізму, поваги та толерантності [8, с.50].

Забезпеченню цілісного особистісного розвитку студентів під впливом виховного соціокультурного середовища та конкретних заходів щодо формування толерантності активно сприяють молодіжні культурно-освітні програми „У майбутнє через культуру”. Водночас вони дають можливість вивчати психологічні аспекти розвитку особистості, зокрема формування самосвідомості та Я-ідентичності, активної життєвої позиції, розвитку волювої саморегуляції та міжособистісних стосунків.

На становлення особистості активно впливає участь студентів у таких колективних творчих справах, як волонтерський рух і благодійництво. За умови поєднання цих двох напрямів досягається формування у студентів моральних цінностей, виховання потреби оцінювати свої вчинки через категорії добра і зла.

Форми та способи участі у цій роботі студенти обирають самостійно. Досвід свідчить, що при проведенні благодійних акцій „Милосердя” і „Турбота”, організації волонтерського руху їх виховний вплив значно зростає, якщо вони здійснюються комплексно і мають довготривалий характер. Так, шефство над обласним шпиталем для інвалідів і ветеранів війни та праці передбачає систематичне надання безкоштовної правової допомоги як окремими студентами, так і у процесі виїздів „Юридичної клініки”, проведення концертів гуртками художньої самодіяльності. Зусилля студентів-учасників волонтерського руху спрямовуються на надання допомоги ветеранам та інвалідам війни і праці, мешканцям Будинку маляти, безпритульним дітям, старшим людям, які проживають у Міському будинку людей похилого віку.

Для визначення рівнів сформованості толерантності нами використовуються адаптовані тести: „Погляд у себе: толерантне ставлення до багатоманітності” та „Погляд у себе: здатність долати проблеми, пов'язані з відмінностями культур” [9, с.482, 593].

Висновок та перспективи подальших досліджень... Основні закономірності виховання, які вироблені педагогічною наукою, свідчать про те, що розвиток особистості та, зокрема, формування толерантності можливі лише за наявності оптимальних педагогічних умов. Тому в подальшому буде зосереджена увага на дослідженні питань удосконалення соціально-педагогічної складової та комплексного використання можливостей усіх навчальних дисциплін; піднесення ролі науково-

педагогічних працівників, методистів-кураторів курсів і наставників у ефективному використанні соціокультурного середовища в позааудиторний час; посилення впливу студентських колективів та їх самоврядних структур на залучення студентів до участі у творчій, навчально-пізнавальній, культурно-просвітницькій та інших видах діяльності, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвинених особистостей майбутніх професіоналів, виховання їх у дусі толерантності.

Список використаних джерел і літератури:

1. Конституція України (з офіційним тлумаченням Конституційного суду України) / відповід. редакц. канд. юрид. наук С.Б. Чехович. – К. : Ліра-К, 2005. – 96 с.
2. Набок І.Л. Педагогика міжнародного об'єднання : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И. Л. Набок – М. : Академия, 2010. – 304 с.
3. Крук С. І. Формування толерантності в особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання” / С. І. Крук. – Тернопіль, 2011. – 21 с.
4. Бондырева С. К. Толерантность (введение в проблему) / С. К. Бондырева, Д. В. Колесов. – М. : МПСИ ; НПО „МОДЕК”, 2003. – 240 с.
5. Декларація принципів толерантності. Толерантність: теорія і практика: Роздуми філософів і релігійних знавців. Міжнародні правові документи (витяги) / упорядник, автор передмови Бабій М. Ю. – К. : Централіг. інформ. і свободи україн. Асоціації релігійних знавців, 2004. – 125 с.
6. Клепцова Е. У. Психология и педагогика толерантности : учеб. пособ. для слушат. системы дополн. профес. педагог. образования / Е. У. Слепцова. – М. : Академический Проект, 2004. – 176 с.
7. Бабій М. Ю. Передмова / М. Ю. Бабій. Толерантність: теорія і практика: Роздуми філософів і релігійних знавців. Міжнародні-правові документи (витяги) / упорядник, автор передмови Бабій М. Ю. – К. : Централіг. інформ. і свободи україн. Асоціації релігійних знавців, 2004. – 125 с.
8. Денищик О. І. Формування моральної культури майбутніх юристів у процесі професійної підготовки : наук.-метод. посіб. / О. І. Денищик ; за ред. О. М. Галуса. – Хмельницький : ХГПА, 2010. – 159 с.
9. Гелрїгел Д. Організаційна поведінка / Д. Гелрїгел, Дж. В. Слокум-молодший, Р. В. Вудмен, С. Н. Бренінг ; перекл. з англ. І. Тарасюк, М. Зарецька, Н. Гайдукович. – К. : С. Павличко „Основи”, 2001. – 726 с.

Анотація

А.И.Денищик

Теоретические и практические аспекты воспитания студенческой молодежи в духе толерантности

Обосновано актуальность проблемы воспитания толерантности у современной период; проанализировано состояние разработки проблемы; освещены научные подходы, определены особенности и содержание формирования толерантности.

Ключовые слова: *честь, достоинство человека, толерантность, терпимость, воспитание.*

Summary

O.I.Denyshchuk

Theoretical and Practical Aspects of Student's Upbringing in the Spirit of Tolerance

The actuality of tolerance upbringing in modern period is grounded, the state of the problem development is analyzed, scientific approaches are lighted up, peculiarities and the contents of the tolerance formation are studied out.

Key words: *honor, human dignity, tolerance, latitude, upbringing.*

Дата надходження статті: „3” вересня 2012 р.

УДК 51+92+94(4)

П.Б.ДЖУРИНСЬКИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Одеса)

Формування здоров'язберігаючого способу життя в історико-соціалній ретроспективі (від реліктових цивілізацій до епохи Середньовіччя)

У статті розглянуті питання еволюції здоров'язберігаючого способу життя в історико-соціалній ретроспективі від античної епохи до епохи середньовіччя. Здійснений аналіз історико-педагогічної літератури щодо еволюції знань про здоров'я та здоров'язберезувальний спосіб життя. Встановлено, що надбанням древніх було переконання в тому, що саме спосіб життя людей має забезпечувати збереження здоров'я, профілактику хвороб.

Ключові слова: *здоров'язберігаючий спосіб життя, збереження і зміцнення здоров'я, історія, культи, вірування, традиції, культура руху, здорове харчування, особиста гігієна.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність здійснення реформаційних процесів в усіх галузях суспільного життя, зокрема освітній. Сучасна освіта як соціална інституція має важливу роль не лише у формуванні економічного, інтелектуального, морального і культурного потенціалу